

Justitieombudsmannen
Hans-Gunnar Axberger

Kritik mot Länsstyrelsen i Västerbottens län för dröjsmål med att besvara brev med frågor om ströängar

Anmälan

AA klagade i en anmälan till JO på Länsstyrelsen i Västerbottens län. Klagomålen avsåg underlåtenhet att besvara brev med frågor om ströängar. Frågebrevet från den 5 augusti 2007 hade enligt honom drygt ett år senare och trots påminnelse inte besvarats.

Utredning

Handlingarna i ärendet hämtades in från Länsstyrelsen i Västerbottens län. Av dessa framgick att frågebrevet inkomststämplats den 29 augusti 2007 och påminnelsen den 5 november 2007. Det framgick inte att något svar eller någon annan åtgärd hade vidtagits. Länsstyrelsen i Västerbottens län anmodades därför att göra en utredning och yttra sig över AA:s anmälan.

Landshövdingen BB gav in följande svar.

Länsstyrelsen har anmodats att göra en utredning och yttra sig över vad som framförs i AA:s anmälan till JO.

AA:s öppna brev till Länsstyrelsen i Västerbottens län avser frågor om ströängar inom fastigheten A 1:1, Sorsele kommun och vilken beslutanderätt Sorsele Övre Allmänningsskog har över jakten på dessa ängslägenheter.

Det är lantmäterimyndigheten som kan utreda och svara på frågan om ströängar ingår i fastigheten A 1:1, Sorsele kommun. Länsstyrelsen har endast registrerat fastigheten A 1:1 som licensområde för älgjakt med den areal som Sorsele Övre Allmänningsskog har angivit.

Bakgrund

Gränserna mellan enskild mark och kronans (statens) mark bestämdes i stora delar av Norrland genom de s.k. avvitrtingarna. Genom ”avvitrting” skulle de enskilda byarnas och hemmanens områden avgränsas från kronans marker. Det gällde framför allt skogsmarken. I samband med avvitrtingen företogs även en slutlig skattläggning av hemmanen. Fram till avvitrtingen hade nybyggarna haft en något osäker rätt till marken. De hade haft rätt att utnyttja vissa inägoområden och att tillgodogöra sig vad den omgivande naturen gav. Genom avvitrtingen byttes denna rätt ut mot en bestämd rätt till särskilda skiften med de rättigheter som enligt lag hör till en självständig fastighet.

Ströängar

Vid avvittringen kom en del utängar, som dittills hade hört till visst hemman eller nybygge, att hamna utanför det område som bestämts för fastigheten eller byn. I en del fall bestämdes att sådana ängar skulle få behållas tills vidare. Dessa ängar kom att kallas ströängar. Enskilda fastigheter fick behålla ett stort antal ströängar inom framför allt kronoparker, kronoöverloppsmark och de vid avvittringarna avsatta allmänningsskogarna.

Sedermera tillkom lagstiftning som syftade till att avveckla ströängarna. Enligt en kungörelse från 1916 skulle det företas s.k. tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens län. Dessa bestämmelser kom – sedan de år 1919 utsträckts till vissa ytterligare områden – i huvudsak att gälla för områdena ovanför odlingsgränsen. År 1921 tillkom en lag om indragande av ströängar till kronan. Den gällde i övriga delar av Västerbottens läns lappmarker men skulle inte tillämpas på ströängar som låg inom allmänningsskogar och enskilda fastigheter. Tilläggsavvittringen och ströängsindragningen pågick till början av 1930-talet. Den prövning, som därvid gjordes, omfattade samtliga ströängar i Västerbottens län (förutom tre hektar belägna på enskild mark).

En del av de ströängar, som behandlades vid tilläggsavvittringen och ströängsindragningen, fick fastigheterna behålla. I Västerbottens län var det fråga om 8 899 hektar. Dessa ströängar brukar kallas reglerade ströängar (eller bibehållna ströängar). Till dessa har fastighetsägaren samma äganderätt som han har till återstoden av sin fastighet.

De flesta ströängarna drogs dock in till kronan. Fastighetsägaren fick ersättning i form av s.k. odlingsersättning. Ersättningen skulle svara mot kostnaden för att odla upp ny mark som gav samma höavkastning som den indragna ängen gjort.

Inom Västerbottens läns lappmarker finns inte längre s.k. oreglerade ströängar, dvs. ströängar som inte varit föremål för behandling vid tilläggsavvittring eller ströängsindragning.

Riksdagen behandlade år 1990 flera motioner med yrkanden om en översyn av avvittringens slutförande i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Riksdagen ansåg inte att en sådan översyn var motiverad men fann att de problem som sammanhänger med ströängarna borde undersökas närmare. Riksdagen påpekade särskilt vikten av att klarhet skapas om vilka rättigheter som finns för dem som bor i området. Mot bakgrund av riksdagens uttalande har inom Jordbruksdepartementet en översyn gjorts av vissa frågor som rör ströängarna.

Riksdagen framhöll också att det fanns ett behov av att informera om avvittringarnas innebörd och konsekvenser. Med anledning av riksdagens skrivelse har Justitiedepartementet gett ut en informationsbroschyr om innebörden av de genomförda avvittringarna i lappmarkerna.

Rätten till jakt och fiske

Avvittringsstadgan innehåller inte några bestämmelser om avvittringens följder för den bofasta befolkningens jakt- och fiskerätt. Frågor om jakt- och fiskerätt behandlades som regel inte heller i avvittringsutslagen. Högsta domstolen har emellertid i ett flertal fall prövat frågor om jakträtt och fiskerätt efter avvittringarna. Rättsfallen berättigar till följande allmänna slutsatser.

Den rätt att jaga och fiska på kringliggande mark som nybyggarna hade enligt äldre författningar gäller inte längre efter avvittringen, såvida rätten inte har förbehållits i avvittringsutslaget. Fastighetsägarens rätt är i stället begränsad till den egna fastigheten och dess vattenområden samt till den samfälliga mark som fastigheten har del i, exempelvis samfällig husbehovsskog och allmänning.

Yttrande

Det är med den här bakgrunden frågorna ska ses. Länsstyrelsen har liksom många andra försökt ge svar på frågor av den här karaktären. Även AA m.fl. har vid

åtskilliga tillfällen fått svar på liknande frågor. Såvitt länsstyrelsen förstår så accepterar inte AA m.fl. den uppfattning som länsstyrelsen har.

I inledningen till Frågor om ströängama anges följande: ”Det är en vedertagen princip att avvittringen inte anses förändra jordnaturen, d.v.s. att ägarna av de hemmanfastigheter som ängslägenheterna tillhör fortfarande efter avvittringen äger ängslägenheterna.” Utgångspunkten bör väl vara den motsatta. Avvittringarna tillkom för att klargöra vad som var statens mark och vad som var privat mark.

Länsstyrelsen beklagar att det tagit så lång tid att svara på de frågor som ställts av AA m.fl. Som framgår av ovan gjorda redovisning om avvittring och ströängar är frågorna inte så lätta att besvara.

AA gavs möjlighet att kommentera remissvaret men han kom inte in med något yttrande.

Bedömning

Enligt 4 § förvaltningslagen (1986:223) ska varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen ska lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Frågor från enskilda ska besvaras så snart som möjligt. Serviceskyldigheten är dock inte obegränsad; myndigheten avgör själv i vilken utsträckning det kan vara lämpligt att ge hjälp, i vilken form svar på frågor ska ges etc. Enbart det förhållandet att en enskild inte är nöjd med innehållet i ett svar innebär inte att serviceskyldigheten har åsidosatts. Någon form av svar bör dock normalt lämnas och svaret får inte dröja längre än nödvändigt. För det fall svar inte kan lämnas inom rimlig tid bör den enskilde få besked om att myndigheten mottagit brevet och om möjligt besked om beräknad tid för handläggning.

Länsstyrelsen har först genom JO:s utredning besvarat AA:s frågebrev. Även om frågorna inte är enkla att besvara är den handläggningstiden alltför lång. Då svaret kom att dröja borde länsstyrelsen dessutom, särskilt efter AA:s påminnelse, ha gett något besked om den beräknade handläggningstiden. Hänvisningen till lantmäterimyndigheten, som länsstyrelsen gjort i sitt yttrande till JO, borde också lämnats på ett tidigare stadium.